

EFEKTYVAUS UŽSIENIO KALBŲ MOKYMOŠI, SKATINANČIO BESIMOKANČIŲJŲ POREIKŲ UGDYTIŠ KOMUNIKACINĘ IR STRATEGINĘ KOMPETENCIJAS, ASPEKTAI

Aldona Zapolskienė, Jūratė Dovydienė

Kauno kolegija KėdainiŲ JonuŐo Radvilos fakultetas

J. Basanavičiaus g. 4, Kėdainiai, Lietuva

El. p. aldona.zapolskiene@gmail.com; jurate.dovydiene@gmail.com

Anotacija

Straipsnyje atskleidžiami komunikacinės ir strateginės kompetencijų ugdymo aspektai. Apžvelgiama šių kompetencijų samprata bei mokymosi strategijų sąsajos su efektyviu užsienio kalbų mokymusi. Komunikacinės ir strateginės kompetencijų ugdymas/is siejamas su aktyviuoju ugdymu, kurio centre – gebėjimų ir įgūdžių pritaikyti įgytas mokslo žinias praktinėje ir kūrybinėje veikloje plėtojimas. Straipsnis parengtas remiantis mokslinės literatūros analize ir Kauno kolegijos KėdainiŲ JonuŐo Radvilos fakulteto Edukologijos ir Filologijos katedrose atlikto mokslinio tyrimo medžiaga. Straipsnyje pateiktas tyrimas atskleidžia, kaip ugdantis poreikį plėtoti komunikacinę ir strateginę kompetencijas galima efektyviai mokytis užsienio kalbų.

Raktiniai žodžiai: komunikacinė kompetencija, mokymosi strateginė kompetencija, mokymosi strategijos.

Įvadas

Žmogiškojo kapitalo laisvo judėjimo skatinimas, vis glaudesnio bendradarbiavimo siekimas, žinių ekonomikos kūrimas Europos Sąjungos valstybėse išryškina užsienio kalbų mokėjimo vaidmenį ir vertę.

Užsienio kalbų mokymo/si efektyvumą lemia esminis aspektas – gebėjimas tinkamai organizuoti mokymo/si procesą. Išmokimą lemia tokie veiksniai, kaip ugdymo tikslo, uždavinių numatymas, ugdymo turinio planavimas ir atnaujinimas, asmeninė ir kitų asmenų kalbų mokymosi patirtis, mokymosi strategijos. Mokantis užsienio kalbų labai svarbu pažinti save ir mokėti prisitaikyti tinkamiausias strategijas.

Moksliniuose užsienio kalbų mokymosi tyrimuose akcentuojamas kalbinis suvokimas, sąmoningumas, sąmoningas mokymasis ir kalbos pažinimas. Visa tai ypač siejasi su kalbų mokymosi žiniomis ir kalbų refleksinėmis žiniomis, kurioms priskiriamos mokymosi strategijos. Mokymosi procese asmuo turi aktyviai dalyvauti pats, remtis savo patyrimu.

Vienas aktualiausių užsienio kalbų didaktikos klausimų yra mokymasis siekiant svarbiausio tikslo – komunikacinės kompetencijos ugdymo. Svarbu, kad besimokantysis gebėtų pažinti save, nustatyti savo mokymosi tipą, parinkti šiam tipui tinkamiausius mokymosi metodus, suvoktų kalbos mokymosi specifiką.

Problema nusako tai, jog dažnas besimokantysis nesugeba efektyviai pasirinkti alternatyvių mokymosi būdų, skatinančių komunikacinės kompetencijos ugdymą.

Temos aktualumą iliustruoja faktas, kad ugdydamiesi kalbinius gebėjimus dauguma besimokančiųjų laukia pernelyg didelės iniciatyvos iš pedagogų, nekuria savų mokymosi strategijų, nepakankamai ugdo komunikacinę kompetenciją.

Tyrimo objektas – užsienio kalbos mokymosi strategijos, komunikacinė ir strateginė kompetencijos.

Tyrimo tikslas – ištirti sąsajas tarp efektyvaus užsienio kalbų mokymosi ir komunikacinės bei strateginės kompetencijų ugdymosi.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti ir išanalizuoti strateginės ir komunikacinės kompetencijų ugdymosi aspektus mokantis užsienio kalbų.

2. Išryškinti sąsajas tarp gebėjimo kurti individualias mokymosi strategijas ir efektyvaus užsienio kalbų mokymosi.

3. Išsiaiškinti, kokį poveikį mokymosi strategijų kūrimas ir komunikacinės kompetencijos ugdymasis turi užsienio kalbų mokymosi efektyvumui.

Nagrinėjant temą, remtasi mokslinėmis Bimmel, Rampillon, Wolff, Mačianskienės, Šerno ir kt. teorijomis, straipsnio autorių asmenine praktine patirtimi ir tyrimu, atliktu 2010 m. Kauno kolegijoje. Respondentai – 100 Kauno kolegijos KėdainiŲ JonuŐo Radvilos fakulteto Edukologijos ir Filologijos katedrų studentų.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, anketinė apklausa, statistinė duomenų analizė.

Komunikacinės kompetencijos ugdymasis

Mokslo šaltiniuose pateikiami įvairūs komunikacinės kompetencijos apibrėžimai. Šiuolaikiniame užsienio kalbų mokyme tai yra svarbiausia ugdymosi sritis.

Komunikacinė kompetencija (angl. competency) – tai gebėjimas naudotis kalbomis (klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas, mediacija) pagal ES, visuomenės, mokyklos ir besimokančiojo poreikius bei jo galimybes. Komunikacinė kompetencija – tai sudėtingas psichologinis, pedagoginis, socialinis, fiziologinis procesas, leidžiantis individui bendrauti, perteikti ir priimti informaciją (žodžiu, raštu, gestais, mimika), tapti pilnaverčiu informacinės bendruomenės, šios populiacijos, kultūros, verslo, gamybos nariu. Žodis *komunikacija* (lot. communicatio) reiškia kvalifikuotai bendrauti (žodžiu, raštu). Gebėjimai komunikuoti – tai besimokančiojo vidinis motyvuotas aktyvumas, nuolatinės jo paieškos operatyviai spręsti išskylančias bendravimo metu problemas (Šernas, 2006).

Analizuodama komunikacinės kompetencijos sampratą Mačianskienė (2004), remiasi Bachmann (1990) moksline teorija, teigiančia, jog komunikacinė kompetencija išreiškia gebėjimą vartoti kalbą komunikaciniais tikslais. Bachmann komunikacinės kompetencijos supratimą iliustruojančio modelio viršūnėje yra komunikacinė kompetencija. Ją sudaro kalbinė, strateginė, psichofiziologinė kompetencijos.

Atnaujintose Bendrosiose mokymo programose ir Išsilavinimo standartuose pateikiamos aiškios komunikacinės kompetencijos plėtojimo nuostatos. Dokumente pabrėžiama, kad besimokantieji užsienio kalbų turėtų:

- bendrauti užsienio kalba (keistis informacija, idėjomis, nuomonėmis, požiūriais, patirtimi);
- išsiugdyti lingvistinę kompetenciją, būtiną sėkmingai komunikuoti;
- išmokyti komunikacinių intencijų raiškos būdus ir rinktis juos pagal komunikacinę situaciją;
- taikyti tinkamas strategijas;
- naudotis informacinėmis technologijomis;
- išmokyti įvairių kalbos mokymosi būdų ir taikyti juos mokydami kalbą.

Šiame dokumente pateikiamų Bendrųjų gebėjimų prioritetų sąrašo viršūnėje yra *komunikaciniai bei informaciniai gebėjimai*.

Šiuo metu plačiausiai taikoma būtent *komunikacinė mokymo kryptis*, kuri remiasi kalbos kaip komunikacijos priemonių sistemos samprata ir kalbos mokymosi kaip proceso, paremto interakcija ir prasmingu komunikavimu, samprata.

Komunikacinės kompetencijos ugdymuisi pedagogo vaidmuo yra nenuginčijamai svarbus. Jis konsultuoja, stebi, padeda vykdyti savistabą ir savikontrolę. Pedagogo ir besimokančiojo bendra veikla turi būti gerai subalansuota.

Anot Mačianskienės (2004), strateginis komunikacinės kompetencijos komponentas įgalina besimokantįjį mokytis kalbos pagal savo individualų mokymosi stilių bei individualias psichologines charakterio savybes, garantuoja besimokančiojo autonomiją bei palengvina jo socialinę psichologinę adaptaciją mokymosi aplinkoje bei naudojant kalbą realioje gyvenimo situacijoje. Susipažinimas su mokymosi strategijomis, sudarymas sąlygų jas pasirinkti ir įsisavinti - t. y. strateginio komunikacijos komponento įvaldymas – leis besimokančiajam pasiruošti aktyviam, visą gyvenimą trunkančiam kalbos tobulinimui bei naujų kalbų mokymuisi.

Mokymosi strateginės kompetencijos ugdymosi aspektai

Šiuolaikinėje žinių ir informacijos visuomenėje vienu iš svarbių iššūkių tampa asmens gebėjimas tinkamai ugdytis gebėjimą mokytis, t.y. ugdytis efektyvias mokymosi strategijas. Ypač aktualus yra asmens tobulėjimas savarankiškai sprendžiant problemas, gilinant mokslinę patirtį.

Terminas *strategija* neturi vieno aiškaus apibrėžimo. Jis buvo ir yra vartojamas įvairiuose kontekstuose. Večkienė, Jucevičienė ir kt. (1996) strategiją apibrėžia kaip planą tam tikrų sąmoningų veiksmų, kaip elgtis įvairiose situacijose. Išryškinama tai, jog strategijos, rengiamos prieš veiksmų pradžią, ir tai, jog jos rengiamos tikslingai ir sąmoningai.

Strategija – tai sprendimai apie veiklos apimtį bei jos ribas. Veiklos pasirinkimas ir aiškus jos ribų suvokimas yra vienas pagrindinių strategijos tikslų ir objektų. Ar bus veikliama vienoje veiklos srityje, ar keliose? Kaip jie bus susiję? Kokios tam tikros veiklos ribos? (Večkienė, Jucevičienė ir kt., 1996). Apibendrinant mokslinę sampratą galima teigti, kad strategija – tai veiksmų planas arba schema tikslui įgyvendinti.

Mačianskienė (2004) teigia, kad strateginė kompetencija nėra tai, ką besimokantysis turi išmokyti iš naujo, pradėdamas mokytis naujos kalbos, t. y. strateginė

kompetencija perkeliama. Kita vertus – ji ugdoma ir toliau plėtojama mokantis ir vartojant kitą kalbą; strateginė kompetencija turi socialinę – interaktyviąją ir individualią – kognityvinę išraišką.

Užsienio kalbų mokymo strategija – tai viena Lietuvos Respublikos kalbų politikos aprašo dalių, kurioje apibendrinama užsienio kalbų vieta bendroje Kalbų mokymo strategijoje Lietuvos švietimo sistemoje, pristatant visuomenei ir Europos Tarybai Lietuvos užsienio kalbų mokymo strategiją, pateikiant kalbų mokymosi kaitos procesus, mokymosi tendencijas tiek mūsų šalyje, tiek perimant Europos patirtį, pristatant dabartinę padėtį, įvardijant problemas bei ieškant sprendimų, atliepančių kiekvieno mūsų šalies piliečio poreikius bei interesus pagal šiuolaikinio gyvenimo reikalavimus (10).

Išmanyti užsienio kalbų mokymosi strategijas ir jomis vadovautis turėtų būti kiekvieno europiečio siekiamybė.

Labai svarbus veiksnys yra pačių besimokančiųjų atsakomybė už mokymąsi. Užsienio kalbų mokymasis turėtų suteikti galimybę besimokantiejiems patiems apsispręsti, ko, kada, kaip ir kodėl jie mokysis. Mokymosi procese asmuo turi dalyvauti pats, remtis savo patyrimu. Mokymasis turėtų būti orientuotas į patį subjektą. Skatinant besimokančiųjų aktyvumą, svarbus vaidmuo tenka pedagogui.

Apie sąmoningą, strategijų kūrimu paremtą mokymąsi galima kalbėti, kuomet besimokantieji patys imasi svarbiausių sprendimų dėl viso mokymosi proceso. Jie patys nusprendžia:

- ar nori mokytis,
- kaip elgsis mokymosi proceso metu,
- kokias mokymosi priemones naudos,
- kokias mokymosi strategijas rinksis,
- ar mokysis vienas ar su kitu asmeniu,
- kaip paskirstys mokymosi laiką,
- kaip kontroliuos, ar mokėsi sėkmingai (Bimmel, Rampillon, 2000).

Taigi, besimokantieji patys inicijuoja mokymosi procesą, jį valdo, organizuoja, kontroliuoja ir įvertina.

Pedagogai teikia reikalingą pagalbą, skatina, sudomina ir *moko, kaip mokytis*.

Vien tik išsiaiškinus mokymosi strategijas, savarankiško mokymosi įgūdžiai savaime nesusiformuoja. Natūraliai kyla klausimai:

- Kokiais etapais organizuoti mokymąsi?
- Kaip diferencijuojant darbą atsižvelgti į individualius poreikius?
- Kaip įsisaugoti skirtingus mokymosi tipus bei skirtingus mokymosi įpročius ir juos keisti mokymuisi palankia linkme?
- Kokie svarbiausi mokytojo ir mokinio vaidmenų santykio pakitimai modernėjančioje visuomenėje? (Bimmel, Rampillon, 2000).

Kiekvienas besimokantysis mokosi skirtingai, turi įvairių poreikių ir polinkių. Kuomet mokymosi stilius atitinka asmeninius polinkius, galima tvirtinti, jog mokymosi procesas vyksta sėkmingai.

Besimokantieji renka mokymo/si strategijas, atsižvelgdami į savo mokymosi stilių, tipą, strategijų funkcijas. Mokymosi strategijų funkcijas Bimmel ir Rampillon (2000) apibūdina kaip galimybę:

- mokyti efektyviau;
- būti nepriklausomam ir pačiam valdyti mokymosi procesą;
- būti motyvuotam ir pasitikinčiam savimi;
- toliau mokytis savarankiškai;
- mokyti integruotai su kitais dalykais;
- mokyti aiškiai suvokiant, ko, kodėl, kaip ir kiek mokomasi;
- būti atsakingam už savo mokymąsi;
- gebėti reflektuoti (Bimmel, Rampillon, 2000).

Efektyvaus mokymosi aspektai kuriant mokymosi strategijas

Efektyvus mokymasis skatina besimokančiųjų poreikį ugdytis strateginę kompetenciją. Efektyvų mokymąsi galėtume apibrėžti kaip mokymąsi, kuris leidžia per trumpesnį laiką ir įdedant mažiau pastangų siekti gerų mokymosi rezultatų. Mokymosi efektyvumas yra gana individualus dalykas, ir metodas, tinkamas vienam, gali būti netinkamas kitam (Lukošiūnienė, Bėkšta, 2007).

Efektyvumo lygį įvertinti nelengva, nes jis priklauso ne tik nuo pedagoginio proceso organizavimo, bet ir nuo mokinių individualių savybių bei aplinkos veiksnių (Jovaiša, 2007).

Į efektyvų mokymą orientuota strategija gali būti skirstoma į etapus (Bimmel, 1993):

1-asis etapas. Besimokantysis numato ir apibrėžia mokymosi tikslą. Kuo geriau tikslas apibrėžiamas, tuo efektyvesni bus strateginiai veiksmai.

2-asis etapas. Besimokantysis sudaro veiksmų planą, strategiją. Ji gali būti sukurta iš anksto arba sugalvota spontaniškai.

3-asis etapas. Besimokantysis įgyvendina veiksmų planą. Jis turi stebėti, ar jo veiksmai pasiekia norimą efektą. Jei tai neįvyksta, besimokantysis turėtų keisti strategiją.

4-asis etapas. Besimokantysis kontroliuoja bei vertina visus etapus – analizuoja užduotis, planuoja, kuria naują strategiją ir ją vykdo. Vertinant visą mokymosi procesą, nuolat stebima, ar visi atliekami veiksmai tikrai veda į numatytą tikslą.

Pagal Wolff (2000), skatinant mokymosi strategijas, vienas esminių vaidmenų tenka mokymosi metodams, kuriuos besimokantysis savarankiškai išbando ir įsitikina jų tinkamumu. Rampillon (2002) teigia, kad siekiant efektyviai mokyti užsienio kalbą, svarbu atsižvelgti į tam skirtų užduočių tipologiją. Autorė išskiria užduočių progresijos pakopas, vedančias į efektyvų mokymąsi:

1-oji pakopa. Tai užduotys, kurias atlikdami besimokantieji susipažįsta su mokymusi. Šios kategorijos užduotys paskatina juos suvokti ir suprasti įvairias mokymosi technikas. Jie prisimena ir atpažįsta anksčiau įsisavintas mokymosi technikas ir strategijas. Pirmoje pakopoje mokinys pats turėtų formuoti mokymosi technikas ir strategijas sampratą. Šiai pakopai priskiriamos tokios užduotys kaip *teisingo varianto parinkimas, pažymėjimas, suskirstymas*.

2-oji pakopa. Tai užduotys, kurias atlikdami besimokantieji renka bei kaupia mokymosi technikas, jas sistemina, palygina. Tai padeda pagalvoti apie savo mokymąsi ir aktyviai įvardinti įvairias mokymosi technikas, skirtas tam pačiam mokymosi tikslui įgyvendinti. Besimokantieji atpažįsta ir aprašo jų funkcijas. Jie mokosi pasirinktas mokymosi technikas sujungti į vieną strategiją, aprašo savo mokymosi patirtį ir reflektuoja savo procedūrinius gebėjimus. Šiuo būdu papildomos turimos strateginės žinios ir pasirengiama mokymuisi. Šiai pakopai priklauso įvairios *papildymo užduotys, savistaba, aprašymas*.

3-oji pakopa. Tai užduotys, kurias atliekant eksperimentuojama su mokymosi technikomis, treniruojamasi jas panaudojant, įvertinamas jų naudingumas, išbandomas autonomiškas mokymasis. Šios kategorijos užduotys yra orientuotos į treniravimąsi ir eksperimentavimą mokantis savarankiškai. Atliekami įvairūs veiksmai:

- sąmoningas mokymosi proceso planavimas taikant mokymosi technikas;
- mokymosi plano įgyvendinimas;
- pasiektų rezultatų palyginimas su sava mokymosi intencija ir mokymosi sėkmės patikrinimas;
- mokymosi sėkmės patikrinimas ir taikomų mokymosi technikų naudingumo asmeniniam mokymosi procesui įvertinimas.

Šiai pakopai priskiriama mokymosi technikų *grafiniai pavaizdavimai, planai, dienoraščiai*.

4-oji pakopa. Tai užduotys, kurias panaudodami besimokantieji savarankiškai mokosi. Šios pakopos užduotys išreikštos tokiais klausimais:

- Ko noriu mokytis? Kuriam tikslui? Kaip eisiu pirmyn?
- Ko išmokau? Kokia mano mokymosi sėkmė? Kaip vertinu panaudotus mokymosi būdus ir metodus?
- Ką norėčiau gebėti dar geriau? Kokie žingsniai seka toliau?
- Kaip visa tai atliksiu?

Besimokantieji šioje pakopoje turi patys gebėti integruoti įvairias technikas į mokymosi procesą. Pvz., asmeniui yra svarbus savarankiškas temos iš vadovėlio pakartojimas. Besimokantysis nustato esminius darbo momentus, pasirenka tinkamas mokymosi technikas ir pasitiktina pakartojimo sėkmės rezultata.

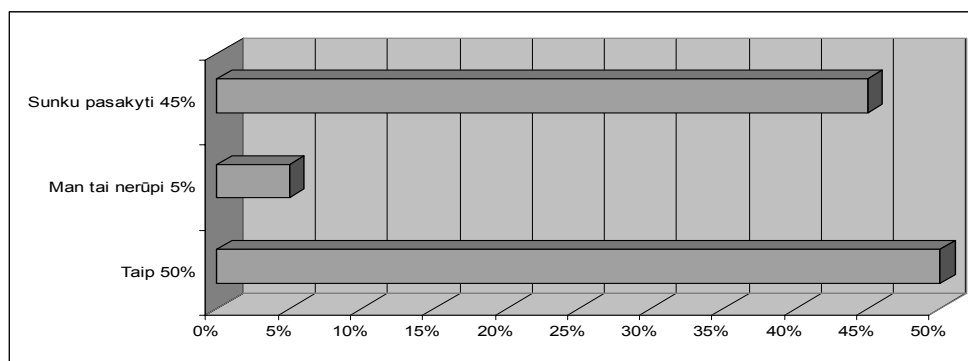
Ši užduočių progresija skirstoma į dvi grupes:

- 1-osios ir 2-osios pakopų esmė yra mokymo/si strategijų žinių formavimas, struktūravimas.
- 3-osios ir 4-osios pakopų pagrindas yra strateginių gebėjimų vystymas ir skatinimas (Rampillon, 2000).

Išmokti mokyti yra esminė užsienio kalbos mokymosi užduotis. Besimokantiesiems galima padėti ugdyti mokymosi strateginę kompetenciją, pateikiant galimus strategijų variantus. Pvz., ugdant kalbėjimo įgūdžius, besimokantiesiems pateikiami kalbėjimo ugdymo strateginių variantų aprašymai: *pokalbiai su partneriais, sistemingas medžiagos kartojimas, atpasakojimas, įvairių tekstų skaitymas, filmų žiūrėjimas, susirašinėjimas, laidų klausymas, mokymasis atmintinai, darbas su partneriu, nuolat konsultuojant, individualus treniravimasis namuose su pratybomis* ir pan. Besimokantieji susipažįsta su jais, klasifikuoja, prisitaiko sau tinkamas strategijas pagal siekiamą tikslą, mokymosi tipą. Panaudojus atitinkamas strategijas pasitiktina, ar šios davė laukiamų rezultatų. Besimokantieji išsirenka sau tinkamas strategijas, prieš tai jas išstudijavę, išbandę praktiškai. Visa tai veda į efektyvų užsienio kalbos mokymąsi.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas. Tyrime dalyvavo Kauno kolegijos Kėdainių Jonušo Radvilos fakulteto Filologijos katedros Anglų-vokiečių kalbų pedagogikos, Verslo anglų kalbos ir Edukologijos katedros Socialinės pedagogikos specialybių studentai. 100 respondentų (nuo 18 iki 30 metų amžiaus) įvertino, kokią įtaką mokymosi strategijų kūrimas ir įgyvendinimas bei komunikacinės kompetencijos ugdymas turi efektyviam užsienio kalbų mokymuisi. Atsakymai buvo analizuojami, pagrindžiant mokymosi strategijų kūrimo ir komunikacinės kompetencijos ugdymosi svarbą užsienio kalbų mokymuisi.

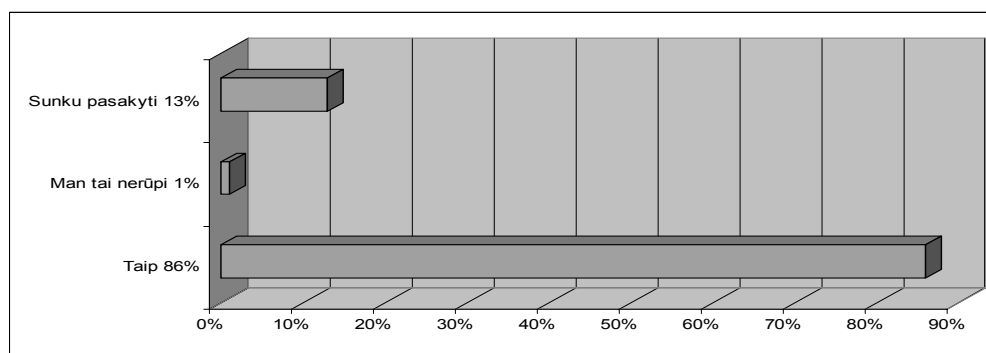
Pirmasis tyrimo aspektas buvo ilgalaikių ir trumpalaikių strategijų kūrimo svarba mokantis užsienio kalbų. Į klausimą, ar mokydamiesi užsienio kalbų respondentai patys kuria ilgalaikes strategijas, pvz. žino, kokio užsienio kalbos mokėjimo lygio siekia per visą mokymo/si laiką (A,B,C pagal Europass), respondentai išreiškdami nuomonę, pasiskirstė netolygiai (žr. 1 pav.).

1 pav. Ilgalaikių strategijų vertinimas, užsienio kalbų mokėjimo lygis, proc.

Pusė respondentų (50 proc.) žino, kokio užsienio kalbos mokėjimo lygio jie siekia per visą mokymosi kolegijoje laiką. 5 proc. tai nerūpi, pedagogų pagalbos reikėtų 45 proc. studentų, nes jiems tai sunku įvertinti.

Prie ilgalaikių strategijų kūrimo priskiriamas ir pasirengimas dirbti tam tikroje aplinkoje (įmonėje, mokykloje, vertimų biure ir pan.). Apie būsimą darbinę veiklą respondentai labai aiškiai ir optimistiškai išreiškė savo nuomonę (žr. 2 pav.).

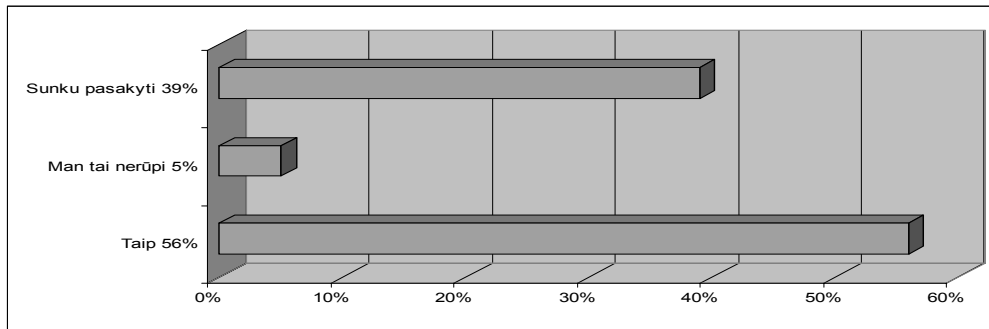
2 pav. Ilgalaikių strategijų vertinimas. Pasirengimas gebėjimui bendrauti tam tikroje aplinkoje, proc.

Net 86 proc. respondentų žino, kokioje aplinkoje jie gebės bendrauti, išmokę užsienio kalbų ir baigę kolegiją. 13 proc. tai sunku pasakyti ir tik 1 proc. būsimų specialistų tai nerūpi.

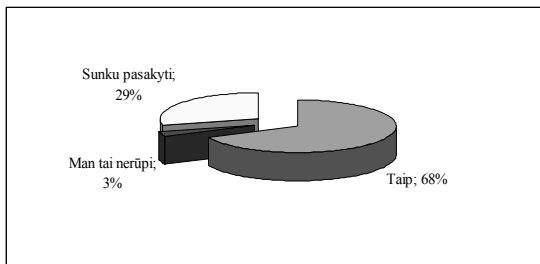
Vertinant trumpalaikes strategijas skirtumas tarp gebančių konstruoti savo numatomą trumpalaikę veiklą ir tų, kuriems tai sunkiau sekasi, nėra ypatingai ryškus (žr. 3 pav.).

Trumpalaikes strategijas, tokias kaip konkrečios dalyko temos tikslo numatymą, jo konkretų apibrėžimą, veiksmų plano įgyvendinimą, kontrolę ir vertinimą, nuolatinį pasitikrinimą, ar visi veiksmai veda į tikslą, kuria 56 proc. respondentų. Nemažam respondentų skaičiui (net 39 proc.) tai sunku įvertinti. Besimokančiųjų, kuriems tai yra neaktualu, buvo tik 5 proc.

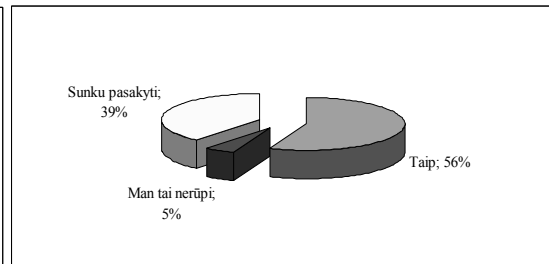
Gretinant ilgalaikes ir trumpalaikes strategijas paaiškėja, kad besimokantiesiems iš esmės nėra lengva kurti trumpalaikes ir ilgalaikes strategijas. Ilgalaikių ir trumpalaikių mokymo/si strategijų gretinimą iliustruoja 4, 5 paveikslai.

3 pav. Trumpalaikių strategijų vertinimas, proc.

4 pav. Ilgalaikių strategijų vertinimas

5 pav. Trumpalaikių strategijų vertinimas

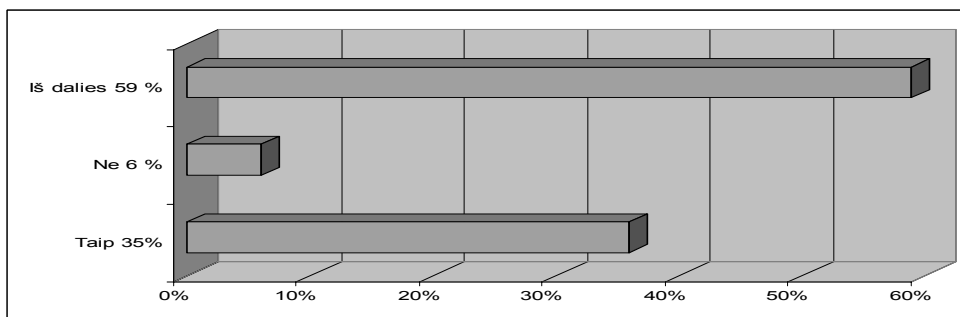
Gretinant ilgalaikes ir trumpalaikes strategijas, paaiškėja, kad besimokantieji užsienio kalbų studentai pakankamai noriai modeliuoja savo ateitį. 68 proc. respondentų numato savo darbinę veiklą, žino, ko siekia, generuoja idėjas apie savo ateitį. 29 proc. sudėtingiau formuoti ilgalaikes strategijas ir tik 3 proc. tai nerūpi. Artimus tikslus ir būdus jiems pasiekti numato 56 proc. besimokančiųjų. 39 proc. sunku apibrėžti artimiausią mokymosi tikslą, įgyvendinti savo susikurtus veiksmų planus, vykdyti savikontrolę ir įsivertinimą. Tik 5 proc. tai nerūpi.

Susumavus *pirmojo tyrimo aspekto* rezultatus, galima daryti išvadą, kad pedagogai turėtų skatinti besimokančiuosius imtis didesnės atsakomybės siekiant tikslo, konsultuoti numatant tikslus, uždavinius, vertinant save, pasitikrinant, ar teisingu keliu einama, kitaip tariant, padėti ugdytis strateginę kompetenciją.

Antrasis tyrimo aspektas apima mokymosi tipo pažinimą, jo sąsajas su komunikacinės kompetencijos ugdymusi.

Kuomet besimokantieji ugdo/si gebėjimą giliau pažinti save, komunikacinių gebėjimų plėtojimas taip pat vyksta sėkmingiau, užsienio kalbų mokymasis tampa efektyvesnis, gerėja mokymosi rezultatai, tuo pačiu auga mokymosi motyvacija.

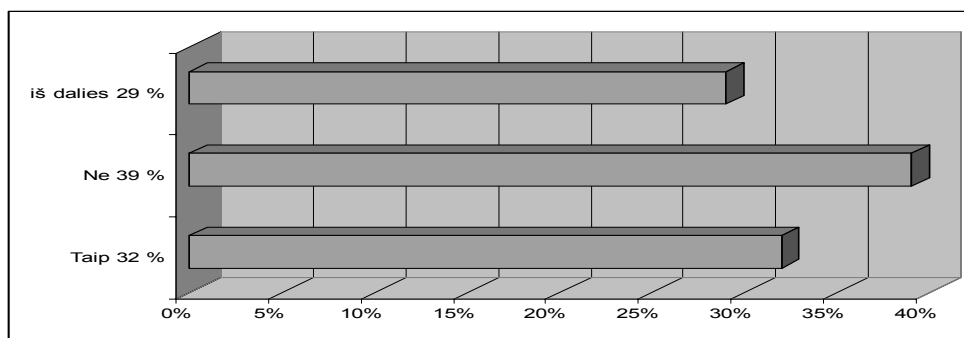
Atsakymai, kuriuos respondentai, pateikė apie savo mokymo tipo pažinimą, leidžia daryti prielaidą, kad šioje srityje dar reikia nemažai dirbti (žr. 6 pav.).

6 pav. Mokymosi tipo pažinimas, proc.

Didesnė pusė respondentų (59 proc.) tik iš dalies pažįsta savo mokymosi tipą. 35 proc. žino, kokiam mokymosi tipui jie priklauso, visai apie tai nežino 6 proc. respondentų.

Mokantis užsienio kalbos, labai svarbu rasti efektyvius būdus naujos mokymo medžiagos, ugdančios komunikacinius gebėjimus, išmokimui. Tam įvairiuose didaktikos šaltiniuose yra pateikiama daug pratybų. Pratybų naudojimo aspektus, mokantis naujos leksikos ir tuo pačiu ugdantis komunikacinius gebėjimus, iliustruoja 7 paveikslas.

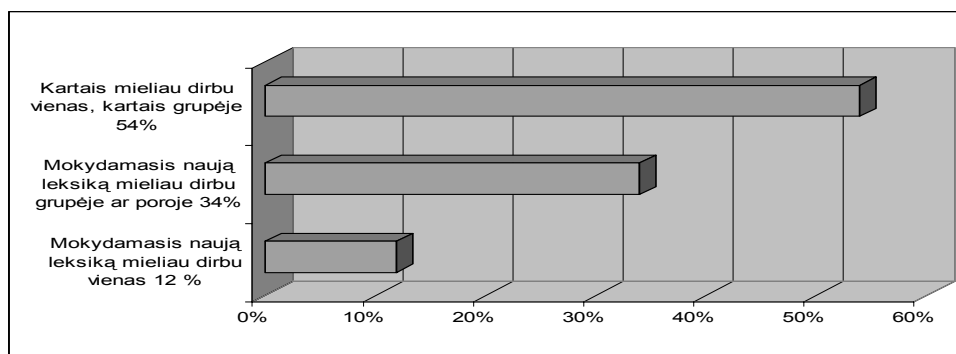

7 pav. Pratybų naudojimas savarankiškai mokantis naujos leksikos, proc.

Atsakius į klausimą, ar respondentai, savarankiškai mokydamiesi naujos leksikos, naudoja pakankamai pratybų, plėtojančių komunikacinę kompetenciją, paaiškėjo, jog tik 32 proc. respondentų mano, jog naudoja pakankamai pratybų, 29 proc. respondentų iš dalies patenkina savo poreikį naudoti pakankamai pratybų ir net 39 proc. respondentų mano, kad jų naudoja nepakankamai.

Apibendrinant *antrąjį tyrimo aspektą*, galima teigti, jog besimokantieji užsienio kalbų turėtų daugiau dėmesio skirti savo asmenybės pažinimui, mokymosi tipo nustatymui, kas jiems padėtų pasirinkti efektyvias darbo formas, prisitaikyti strategijas siekiant svarbiausio tikslo užsienio kalbų mokyme – komunikacinių gebėjimų ugdymo. Pedagogai turėtų padėti besimokantiems siekiant pažinti save. Jie turėtų konsultuoti besimokančiuosius ir nuteikti kryptingam darbui.

Trečiasis tyrimo aspektas apima sąsajas tarp pratybų naudojimo mokantis užsienio kalbos ir komunikacinės kompetencijos ugdymo/si. Respondentai išreiškė nuostatas komunikatyvių ir individualių darbo formų atžvilgiu, mokantis naujos leksikos. (žr. 8 pav.).

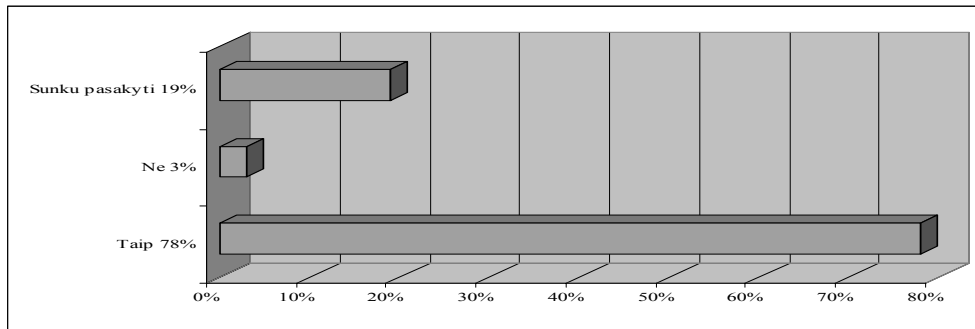
8 pav. Darbo formų pobūdis mokantis naujos leksikos, ugdantis komunikacinę kompetenciją, proc.

Į klausimą, ar studentai, mokydamiesi naujos leksikos, mieliau dirba individualiai braižydami schemas, lenteles, asociogramas, spręsdami kryžiažodžius ir pan., ar noriau renkasi komunikatyvius metodus, tokius kaip dialogas, vaidinimas, interviu, teatras, skirtus naujos leksikos išmokimui ir komunikacinės kompetencijos ugdymui, nemažas respondentų skaičius (34 proc.) atsakė, jog jie mieliau dirba grupėmis arba poromis. Tik 12 proc. respondentų mieliau dirba vieni. Atkreiptinas dėmesys į net 54 proc. respondentų, kurie dirba nepastoviai, kartais mieliau su grupe, kartais vieni. Tai leistų daryti prielaidą, kad tiek dėstytojais paskaitų metu, tiek studentai, dirbdami savarankiškai, dažniau atsižvelgtų į vidinius poreikius, taikytų jų emocinę būseną ir vidines nuostatas atitinkančias darbo formas.

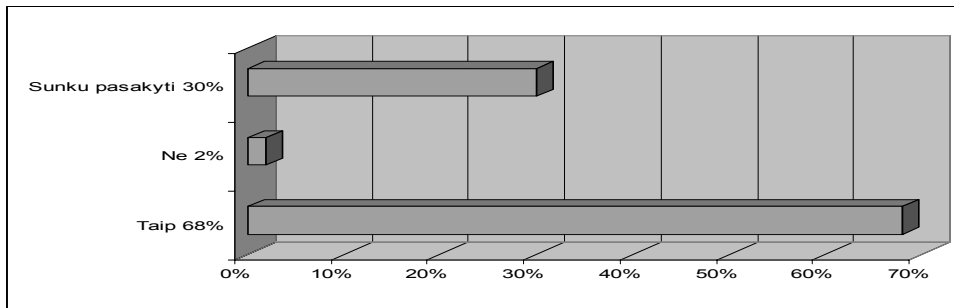
Tinkamai sureagavus į nedidelį respondentų skaičių, kurie dirba mieliau individualiai, galima būtų pasiūlyti asmeninius poreikius atitinkančius mokymosi metodus (žr. 9 pav.).

Klausimas, ar komunikatyvūs metodai daro teigiamą poveikį mokymosi rezultatams net 78 proc. respondentų buvo atsakytas teigiamai. 19 proc. respondentų tai įvertinti yra sunku. Tik 3 proc. apklaustųjų mano, jog teigiamo poveikio jie nejaučia.

Respondentams pabandžius įvertinti, ar strateginės ir komunikacinės kompetencijų ugdymasis daro poveikį užsienio kalbų mokymuisi, dauguma respondentų atsakė teigiamai (žr. 10 pav.).

9 pav. Komunikatyvių metodų poveikis užsienio kalbų mokymosi rezultatams, proc.

10 pav. Teigiama komunikacinės ir strateginės kompetencijų ugdymosi įtaka užsienio kalbų mokymuisi, proc.

Net 68 proc. respondentų mano, kad strateginės ir komunikacinės kompetencijų ugdymasis turi teigiamos įtakos užsienio kalbų mokymuisi. 30 proc. respondentų tai yra sunku įvertinti. Tik 2 proc. besimokančiųjų mano, jog kompetencijų ugdymasis nedaro poveikio. Besimokančiųjų sąmoningas siekimas tobulinti strateginę ir komunikacinę kompetencijas gali pagerinti mokymosi rezultatus.

Remiantis straipsnio autorių asmenine praktine patirtimi, stebint ugdymo/si procesą, išryškėja tendencija, kad tie besimokantieji, kurie turi aiškų mokymosi tikslą, taiko individualias mokymosi strategijas, paaisškėja jų svarbiausių strategijų kūrimo etapų, atsižvelgdami į savo mokymosi tipus, asmenines savybes, emocines būsenas, priemones, aplinką, pasiekia geresnių rezultatų už tuos, kurie mokosi spontaniškai, yra pernelyg priklausomi nuo pedagogo arba netikslingai ir nekryptingai taiko įvairias darbo formas.

Išvados

1. Siekiant efektyvaus užsienio kalbų mokymosi reikia išsiugdyti poreikį ir gebėjimą kurti mokymosi strategijas.
2. Ištyrus ir išanalizavus užsienio kalbų mokymosi strategijų kūrimo ir komunikacinės kompetencijos ugdymosi aspektus, paaiškėjo jų svarba mokantis užsienio kalbų.
3. Komunikacinės ir strateginės kompetencijų ugdymasis daro teigiamą poveikį užsienio kalbų mokymosi efektyvumui.
4. Mokantis užsienio kalbų labai svarbus trumpalaikių bei ilgalaikių tikslų nustatymas; tinkamų darbo formų pasirinkimas, siekiant pagrindinio tikslo – komunikacinės kompetencijos ugdymo; vertinimo bei įsivertinimo sistemos sukūrimas; gebėjimo kontroliuoti savo mokymosi eigą formavimas; savęs pažinimas bei gebėjimas taikyti efektyvias darbo formas.

Literatūra

1. Bachmann L. (1990). *Fundamental considerations in language testing*. Oxford:Oxford university press.
2. Bimmel P. (1993). *Lernstrategien im Deutschunterricht*. In *Fremdsprache Deutsch* 8, 5, 6, 7, 8.
3. Bimmel P., Rampillon U. (2000). *Lernerautonomie und Lernstrategien*. München.
4. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. (2000). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
5. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.

- 65.
6. Jovaiša L. *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2007.
  7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras. *Bendrosios programos ir Išsilavinimo standartai*. (2008). Vilnius.
  8. Lukošiūnienė V., Bėkšta V. (2007). *Mokymosi pagrindai*. Vilnius: Kronta, 10.
  9. Rampillon U. (2000). *Aufgabentypologie zum autonomen Lernen*. Leipzig.
  10. Šernas V. *Komunikacinės kompetencijos, jų ugdymo/si kai kurios strateginės ir taktinės problemos*. Santalka. Filologija. Edukologija. 2006, T. 14, Nr. 4. 52, 53.
  11. *Užsienio kalbų mokymo strategija*. Prieiga per internetą: 2010-01-15. www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/4UKStrat.doc.
  12. *Užsienio kalbų mokymo strategija*. Prieiga per internetą: 2010-03-10 <http://www.vdl.lt/strategie.htm>.
  13. Večkienė N., Jucevičienė I. (1996). *Švietimo vadybos įvadas*. Vadovėlis. Kaunas: Technologija, P. 48, 49, 50).
  14. Wolff D. (2000). *Lernstrategien: Ein Weg zu mehr Lernautonomie*. München.

THE ASPECTS OF EFFECTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING / LEARNING PROMOTING LEARNERS' NEED TO DEVELOP COMMUNICATIVE AND STRATEGIC COMPETENCES

The article presents the investigation about how to effectively learn languages having developed the need to improve strategic and communicative competences.

The effectiveness of foreign language teaching/learning is determined by the essential aspect, which is the ability to properly organize the teaching/learning process. Learning is preconditioned by such factors as foreseeing the education goal and tasks; planning and updating the education contents; personal and other people's language learning experience as well as learning strategies. While learning foreign languages, it is very important to know oneself and be able to adapt the most suitable strategies.

Scientific foreign language researches emphasize linguistic perception, consciousness, conscious learning and language cognition. All this is in especially close connection with language learning knowledge and reflexive knowledge of a language, to which language teaching / learning strategies belong. Individuals must actively participate in the teaching/learning process themselves, and use their own experience.

The problem is that a learner is often unable to effectively choose the alternative ways of vocabulary learning that promote the development of communicative competence.

The relevance of the topic is proved by the fact that while developing their linguistic competence, most learners have too great expectations of their teachers' initiative. They are not eager to develop their own learning strategies as well as communicative competence, which, in its turn, interferes with effective learning of foreign languages.

For the analysis of the topic, the authors of this article referred to Bimmel's, Rampillon's, Wolff's, Mačianskienė, Šernas's scientific theories, their own personal practical experience, and the research carried out in Kaunas College in 2010.

The respondents were the learners of foreign languages (100 persons).

The main objective of the research is to investigate the impact of the development of strategic and communicative competences on the effective foreign language teaching / learning.

The aims of the research are

1. to investigate and analyse the aspects of developing strategic and communicative competences while learning foreign languages;

2. to highlight the links between the ability to create personal learning strategies and the effective foreign language learning.

3. to find out the impact of creating learning strategies and developing communicative competence on the efficiency of foreign language learning.

The object of the research is foreign language teaching / learning strategies, the types of learning, and the communicative competence.

The methods of the research are the scientific literature analysis, questionnaire survey, and analysis of the statistical data.

The theoretical part defines the concepts of developing communicative and strategic competences; discusses their links, and analyses strategies to be developed for efficient foreign language learning.

The first aspect of the research is *the importance of developing long-term and short-term strategies in the process of foreign language learning*. The results of the investigation affirm that educators should encourage learners to take greater responsibilities in striving for their goals; provide them with consultations in defining learning / teaching goals; and help them develop strategic competence. This area is not properly emphasised in the learning / teaching process.

The second aspect of the research involves *links of self-cognition and development of communicative competences*. It can be admitted that learners of foreign languages should pay more attention to self-cognition, which would enable them to select efficient practice forms, and apply strategies that correspond to the cardinal objective in foreign language teaching and learning, i.e. developing communicative abilities. Educators should provide learners with more consultations and direct them towards purposeful activities.

The third aspect of the research is *links between practice activities while learning a foreign language and development of communicative competence*. The results of this section prove that conscious endeavour of learners to develop strategic and communicative competences can increase learning efficiency.

Summing up the results, a conclusion is drawn that while striving for foreign language learning to be efficient, it is necessary to develop a need and ability to develop learning competences. The development of communicative and strategic competences has a positive impact on the efficiency of foreign language teaching and learning. A suggestion is made for educators to assist learners while defining short-term and long-term objectives; encourage their self-cognition; help them select suitable forms of work; and improve their ability to control their progress while striving to reach the goal, i.e. develop their communicative competence.

Key words: communicative competence, strategic competence of learning, learning strategies.

Įteikta: 2010 m. balandžio 15 d.

Priimta publikuoti: 2010 m. gegužės 14 d.